

Leo Trotskij: Sammanfattande tal

(Kommunistiska internationalens tredje världskongress, tredje sessionen, 24 juni 1921.)

Kamrater!

Den förste talaren under denna diskussion, kamrat Brand,¹ höll ett mycket intressant tal som jag inte ska dröja så länge vid, eftersom jag i det stora hela är överens med det. Jag vill bara kommentera hans avslutande anmärkning. Jag förmodar att han inte uttryckte sig fullständigt emedan han stressades en aning av ordföranden, men hans uttalande kan leda till missförstånd. Kamrat Brand sa att vi inte kommer att besegra borgarklassen med hjälp av statistik utan med svärd, och han försökte stryka under denna omständighet med det faktum att det var jag som avgav rapporten här.* Låt mig helt uppriktigt få säga att jag har haft en hel del mer med Röda arméns statistik att göra än med dess svärd. [Skratt.] Om kamrat Brand och andra kamrater tror att jag så att säga deltog med svärdet i hand under Röda arméns strider, så har de en alltför romantisk syn på mina funktioner. Jag har haft mycket mer att göra med att räkna antalet kängor, skjortor och – med er tillåtelse – byrålådor än med att svinga svärd. [Höga skratt.] I stort sett tror jag inte att det finns någon som helst motsättning mellan svärd och statistik, och att statistik rörande militär utrustning spelar en mycket stor roll under krig. Napoleon brukade säga ”*Dieu est toujours avec les gros batallions*”² - ”Gud står alltid på de största bataljonernas sida.” Och som ni vet registrerar statistiken också bataljonernas styrka. Kamrat Brand kommer att erinra sig att vi under framryckningen mot Warszawa begick en del statistiska misstag och försummade att exakt beräkna avstånden och styrkorna, och inte tillräckligt noga räknade med fiendens motståndskraft. Kort sagt går ett skarpt svärd och bra statistik över svärd och allt annat som hör ihop med svärd väldigt bra ihop. [Applåder.]

Kamrat Seemann³ har snappat upp en av kamrat Brands anmärkningar och har upprepat den i mycket skarpare form. Han förkunnar att vi inte behöver visa att revolutionen är nödvändig utan genomföra den. I viss mån är detta rätt men i en viss mening är det också fel. Vi måste visa för arbetarna vad revolutionens innersta väsen är och varför den är möjlig, nödvändig och oundviklig, medan vi vad borgarklassen anbelangar måste genomföra den med våld. Och jag tror att kamrat Seemann och andra som talade på samma sätt har lite fel när de tror att den objektiva analysen av den ekonomiska utvecklingen har bevisat att revolutionen, som kamrat Sachs eller kamrat Seemann framställer det, är oundviklig vid en viss bestämd punkt i den historiska utvecklingen. Det är trots allt vad Andra internationalens socialdemokrater alltid har upprepat. Det intresserar oss inte längre. Vi måste ställa upp ett mål för oss och uppnå det med hjälp av en motsvarande organisation och taktik. Ja, precis som det är otillåtligt att ställa svärdet mot statistiken, är det otillåtligt att ställa historiens subjektiva faktorer – arbetarklassens revolutionära vilja och medvetenhet – mot de objektiva villkoren. Det är trots allt opportunisterna – Hilferding, Kautsky och kautskysterna – som framställer den mentala och andliga utvecklingen som en automatisk process genom att bara ta med den objektiva faktorn, motståndarklassens vilja – som för oss är en objektiv faktor – i sin häpnadsväckande historiska statistik. Och genom att praktiskt taget utesluta den subjektiva faktorn, arbetarklassens dynamiska revolutionära vilja, förvränger de marxismen och förvandlar den till ordklyveri. Men det finns ännu ett sätt att organisera revolutionen metodologiskt – ett revolutionärt tänkande som hade många företrädare på rysk mark, och det är socialistrevolutionärerna och i synnerhet deras vänsterflygel. De hånskrattade i allmänhet åt objektivt tänkande. De hånskrattade åt analysen av den ekonomiska och politiska utvecklingen och analysen av de objektiva, eller filosofiskt talat, inne-

1 **Brand**, en framstående polsk kommunist, en av de polska delegaterna vid tredje kongressen.

* *Rapport om den världsekonomiska krisen och Kommunistiska internationalens nya uppgifter*, på marxistarkiv.se

2 Detta citat från Napoleon är taget från ett brev som Voltaire skrev till en vän 1770.

3 **Seemann** var medlem i KAPD, en tysk vänsterkommunistisk grupp som hade konsultativa röster under kongressen.

boende tendenserna i denna ekonomiska och politiska utveckling. Och mot allt detta ställde socialistrevolutionärerna minoritetens fria vilja och revolutionära aktioner. Så fort vi skiljer den subjektiva sidan från den objektiva så omvandlas en sådan filosofi till ren revolutionär äventyrs-politik. Och jag tror att vi i den stora marxistiska skolan har lärt oss att koppla ihop det objektiva med det subjektiva på ett både dialektiskt och praktiskt sätt, det vill säga vi har lärt oss att inte grunda våra aktioner bara på den ena eller andra individens subjektiva vilja, utan också på vår övertygelse att arbetarklassens vilja till handling avgörs av den objektiva situationen. Det är därför vi måste använda den ekonomiska analysen tillsammans med statistiken i våra bevis, för att på ett riktigt sätt peka ut vår egen väg och marschera längs denna väg med svärdet i hand, förberedda på avgörande aktioner.

Kamrat Sachs⁴ är av uppfattningen att teserna inte passar som dokument för Kommunistiska internationalen eftersom de inte behandlar den europeiska ekonomins nedgång och utveckling på ett tillräckligt kritiskt sätt. Jag kan bara hänvisa er till sidan 6 i teserna, där detta formuleras på ett helt otvetydigt sätt. Dessutom anser kamrat Sachs att just proletariatet är historiens subjektiva faktor, medan teserna inte har lyckats betona denna subjektiva ståndpunkt. Jag tror att kamrat Sachs, vars böjelser skiljer sig från de flesta talarnas idag, har följande gemensamt med dem – nämligen att varken han eller de har läst teserna. I tes 34 slår vi bestämt fast:

Frågan om återuppbyggandet av kapitalismen på ovan skildrade grund betyder i verkligheten följande: Vill arbetarklassen under de nya, ojämfröligt svårare förhållandena bringa de offer, som äro nödvändiga för att återställa de fasta betingelserna för dess eget slaveri, i ännu mera skarpt utmejslad och grym form än den som härskade före kriget?*

Därefter går vi vidare och utvecklar tanken om hur nödvändigt det är med ackumulation, ökad ackumulation, hur nödvändigt det är med valutastabilitet och så vidare. Och hela tiden uttrycks en och samma tanke. Ekonomisk jämvikt är inget abstrakt eller mekaniskt. Den kan bara återupprättas med hjälp av klassernas arbete. Men klasserna grundar sig på de ekonomiska grundvalarna. Under de tre åren efter kriget har borgarklassen lyckats upprätthålla en jämvikt. Borgarklassen sitter fortfarande vid statsmakten. Hur? Som jag redan har sagt genom att utfärda nya papperspengar och tack vare att borgarklassen i Italien, Frankrike och Tyskland öser ur de splittrade statsfinanserna för att komplettera lönerna med lägre brödpriser och hyror. Varenda tysk vara som hamnar på den engelska marknaden utgör en obetald del av en tysk bostad som förfaller, en del av ett tyskt hus som inte kan renoveras. Så för att återställa klassjämvikten är de tvungna att ödelägga ekonomin, och när de istället försöker återställa ekonomin så tvingas de rubba klassjämvikten. Det är en ond cirkel. Det är tesernas centrala tanke. De som inte har lyckats plocka ut denna tanke ur teserna borde, på min önskan, läsa igenom dem igen, noga.

Kamrat Seemann sa att Sovjetryssland kan fungera som säkerhetsventil för kapitalismen, och därmed störa världsrevolutionens utveckling. Tja, saker och ting är ännu inte så fruktansvärda att de får den europeiska eller amerikanska kapitalismen att kasta sig i armarna på Sovjetryssland för att söka frälsning från den svåra belägenhet som kapitalismen har hamnat i på grund av arbetslösheten hemma. Situationen är fortfarande långtifrån så fruktansvärd, och vårt land är tyvärr alldeles för ödelagt för att locka så mycket utländska kapital att det kan bli ett hot mot revolutionens utveckling i USA och Europa. Det är helt uteslutet.

Jag har nu kommit fram till kamrat Pogany⁵ invändningar. Han har hittat en motsägelse och en brist i våra teser, på sidan 2 och sidan 12. Motsättningen består enligt hans uppfattning av följande: först säger vi att högkonjunkturen har tenderat att försvaga och dämpa de revolutionära utbrotten,

4 **Sachs** var ännu en KAPD-delegat.

* *Teser till världsläget och Kommunistiska Internationalens uppgifter*, på marxistarkiv.se, s 10.

5 **Pogany** var en av det ungerska kommunistpartiets ledare. Under tredje kongressen tillhörde Pogany ”vänstern”. Blev senare höger.

och därefter förkunnar vi att den konstgjorda högkonjunkturen inte kommer att försena revolutionen utan tvärtom i viss mån gynna dess utveckling. Ja, jag bedömer den tidigare falska högkonjunkturen och framtidens falska högkonjunktur på helt olika sätt. Kamrat Pogany ser en motsägelse i detta. Men det finns ingen sådan. Ty min analys av högkonjunkturen görs i ett historiskt sammanhang, i den konkreta historiska inramning som utgörs av hela världen och de enskilda länderna. Kamrat Poganyns tänkande är åtminstone i denna fråga något automatiskt, och för att använda den gamla terminologin något metafysiskt, så tillvida att han tror att kriser liksom högkonjunkturer alltid framkallar samma tendenser. Det är helt fel. För det första leder en sådan tolkning av teserna till oräkneliga villfarelser. Han säger att teserna vill göra två saker: för det första vänta på ett krig mellan USA och England, för det andra vänta på en period av högkonjunktur. Men det var inte jag som så att säga införde högkonjunkturen i vår taktik. Jag öppnade inte dörren för högkonjunkturen och inbjöd den att komma in och förändra situationen. Det kommer inte på fråga. Vad säger våra teser? De säger att vi genomgår en djup och akut kris som har fått kapitalistklassen att inleda en intensiv offensiv mot proletariatet. Idag befinner sig proletariatet överallt på defensiven. Vår uppgift består av att utvidga proletariats försvarskamp på det ekonomiska planet, fördjupa den, upplysa proletariatet som har rustat till strid genom att klart och exakt formulera kampens villkor, utrusta den med politiska former och förvandla den till en kamp om den politiska makten. Det är vår uppgift och den är självklar. Dessutom sa jag i min rapport, och skrev tillsammans med kamrat Varga in i våra teser, att om situationen skulle förbättras under de närmaste två eller tre månaderna, eller inom ett halvår från nu, så säger det sig själv att det bara kommer att ske om revolutionen inte bryter ut under tiden. Om den verkligen bryter ut så kommer vi, tillsammans med kamrat Pogany, givetvis inte att förneka denna händelse utan tvärtom delta i den med all kraft. Men låt oss ställa frågan: om det inte händer, kamrat Pogany? Om det istället för revolution sker en förbättring av den ekonomiska situationen? I sin broschyr pekar kamrat Varga ut flera tecken på denna förbättring, och även om det för närvarande är omöjligt att tala om en förbättring, så är det dock nödvändigt att slå fast att försämringen inte går lika fort. Det vet vi med säkerhet. Priserna sjunker inte längre lika besinningslöst som hittills. Finansmarknaden är mycket mindre ansträngd och här och var kan man se små och ytliga tecken på förbättringar inom produktionen. De är förvisso mycket obetydliga. Det är mycket möjligt att det bara rör sig om en liten sicksackrörelse och att utvecklingen snart kommer att gå bakåt igen. Men det är också möjligt med en mer betydande förbättring. Det beror inte på mig eller på kamrat Pogany, eller på kongressens resolutioner. Detta är verkligen en yttre, automatisk händelse som är oberoende av vår vilja. Förebådar det en ny period av ekonomisk utveckling? Inte alls. Kamrat Pogany tror att om det under de närmaste tre månaderna skulle äga rum en återhämtning på den engelska marknaden, exporten och importen, så måste man överge alla förhoppningar om en direkt utveckling av revolutionen, erövringen av den politiska makten. Vi tror inte det. Det är en stor skillnad mellan den högkonjunktur som kom direkt efter kriget och den högkonjunktur som är i sikte idag. Efter kriget var arbetarklassen full av illusioner. Arbetarklassen var precis som borgarklassen desorganiserad. En allmän desorganisering av klasserna var förhärskande. Bara en liten del av borgarklassen var klart medveten om sina mål, med en lika liten del av arbetarklassen – de kommunistiska grupperna – som också var medveten om sina mål. De stora massorna vacklade. Under dessa omständigheter var det utomordentligt viktigt om arbetarna när de kom hem från kriget skulle förbli arbetslösa eller skulle få en någorlunda hygglig lön, huruvida de skulle få billigt eller dyrt bröd, eftersom de jämförde sina krav med umbärandena och de blodiga offren på slagfältet. Med hjälp av avsevärda ekonomiska eftergifter och till priset av en ytterligare rubbning av de ekonomiska grundvalarna skapade borgarklassen villkor som under två år höll kvar massorna i obeslutsamhet. Uppenbarligen bröt hela skikt bland arbetarna sig loss, men på det hela taget har den existerande regimen förblivit intakt ända tills nu. Men nu har arbetslösheten orsakat stora umbäranden bland massorna. De kommunistpartier som höll på att bildas har tagit fast form. Massornas desillusioner och besvikelser sprider sig med stormsteg och nu genomför vi kampen på basis av krisen och vi kommer att fortsätta att föra den på denna grundval. Det är inte uteslutet att vi under

loppet av denna kamp och denna kris kommer att komma till makten i det ena eller andra landet. Men om kampen inte leder till positiva resultat – till seger – då (och det slås fast i teserna) kommer denna falska högkonjunktur inte att förlama arbetarna. Vid första tecken på högkonjunktur kommer tvärtom varenda arbetare att erinra sig de besvikelser de har drabbats av, alla de uppoffringar de har uthärdat och de kommer att kräva kompensation för allt detta, inklusive lönesänkningarna och krisen. Allt det har en historisk, ekonomisk och psykologisk grund. Vad gäller den dåliga musik kamrat Pogany hörde i mitt tal – som gick ut på att jag väntar på ett nytt krig och högkonjunktur – så är jag inte säker på om min röst inte är musikalisk nog, om kamrat Pogany inte har tillräckligt musiköra eller kanske om akustiken är dålig. [Skratt.] Hursomhelst finns det någon sorts bristande överensstämmelse mellan mitt talorgan och kamrat Pogany's hörselorgan. Jag föreslår inte att någon ska vänta på krig mellan USA och England. Om jag hade vetat att detta datum – år 1924 – skulle leda in någon i frestelse, så skulle jag naturligtvis ha avsvurit mig denna fördömda siffra eftersom den inte spelar någon som helst roll för mina slutsatser. Jag återopade den bara som illustration. Jag analyserade frågan om ekonomisk jämvikt och frågade: hur står det i detta sammanhang till med de internationella förhållandena mellan länderna? Och jag sa att vi redan hade genomlevt en väpnad fred just innan 1914, då alla förberedde sig för krig. Men det slog ingen att tempot skulle vara så högt, och ingen var säker på att kriget oundvikligen skulle äga rum inom två eller tre eller fyra år. Denna oundvikliga konflikt är ingen matematisk punkt i den historiska utvecklingen. Den har dessutom fortfarande inflytande över de europeiska ländernas nutida grupperingar.

Kamrat Thalheimer⁶ har upprepat samma anklagelse att jag efter vad som påstås försöker spara proletariats revolutionära energi tills kriget bryter ut 1924. Det har en ganska egendomlig klang. Sedan sa han att jag så att säga riktar in mig på kapitalismens fredliga sönderfall. Han sa rakt ut att teserna hämtar sin linje från det. Även här ska jag hänvisa till tes 34 där det står raka motsatsen. Den säger att det vad gäller kapitalismens automatiska sönderfall skulle vara möjligt att återupprätta jämvikten, men att denna process just äger rum via klasskampen och att jämvikten därför inte kan återställas.

I detta sammanhang analyserades också frågan om krigsskadestånd. Vi fick höra att Tysklands skadestånd måste fungera som ett sätt att återställa stabiliteten inom den kapitalistiska Ententen. Helt rätt, men först måste skadestånden betalas. Och för att kunna betala dem måste det tyska proletariats inte bara producera åt sig själv, inte bara till borgarklassens profiter, till dess stat, utan också till dessa krigsskadestånd. Det innebär ökad utsugning vilket i sin tur medför en skärpt klasskamp, men ingalunda att jämvikten återställs.

Många kamrater ställer frågan om exakt vad som kommer att leda till en revolution på ett abstrakt sätt: utarmning eller högkonjunktur. När frågan ställs så är den helt felaktig. Jag har redan försökt visa det i min rapport. En spansk kamrat sa i ett privat samtal att det var just högkonjunkturen för den spanska industrin under kriget som skapade en omfattande revolutionär rörelse, medan det tidigare hade rått stagnation. Här har vi ett exempel som inte är ryskt utan spanskt – ett exempel från andra sidan Europa. Kamrater! Varken utarmning eller högkonjunktur kan i sig själv leda till revolution. Men förändringarna från högkonjunktur till utarmning, kriserna, osäkerheten, bristen på stabilitet – det är revolutionens motor.

Varför har arbetarbyråkratin blivit så konservativ? I de flesta fall består den av svaga varelser som lever måttfullt, och vars tillvaro ingalunda kännetecknas av lyx. Men de har vant sig vid stabila levnadsförhållanden. De riskerar inte arbetslöshet så länge de kan hålla sig inom ramen för det normala fackliga och partilivet. Denna lugna tillvaro har också påverkat psykologin hos ett brett skikt mer välbeställda arbetare. Men idag tillhör detta välsignade tillstånd, dessa stabila levnadsförhållanden, det förgångna. Istället för konstgjord högkonjunktur har det uppstått utarmning. Priserna

⁶ **Thalheimer** var en av Rosa Luxemburgs närmaste medarbetare i Spartakistförbundet. När det tyska kommunistpartiet bildades blev han en av dess ledare och redaktör på partiets tidning. I början av 1920-talet stod Thalheimer tillsammans med Brandler i ledningen för partiets höger.

stiger snabbt, lönerna fortsätter att ibland vara i samklang med och andra gånger inte i samklang med valutasvängningarna. Valutan rusar, priserna rusar, lönerna rusar, och så kommer upp- och nedgångar under feberaktiga låtsaskonjunkturen och djupa kriser. Denna brist på stabilitet, osäkerheten vad morgondagen kommer att medföra för arbetarnas personliga liv, är den mest revolutionära faktor som existerar under den epok vi lever i. Och det slås fast alldeles tydligt i teserna. Vi hänvisar både till krisen som sådan och till högkonjunkturen i dem. På sidan 11 skriver vi:

Levnadsvillkorens obeständighet, som återspeglar den allmänna osäkerheten i de national- och världsekonomiska förhållandena, är nu en av de viktigaste revolutionära utvecklingsfaktorerna.

Det gäller lika mycket under perioder av kris som under perioder av högkonjunktur. Det täcker också de politiska förhållanden under vilka arbetarklassen lever. Före kriget hade den vant sig vid den preussiska regimen. Den var förvisso en järnhård regim men en fullt tillförlitlig sådan. Man visste vad man kunde göra, och vad som var förbjudet. Idag har denna stabila preussiska regim försvunnit. Före kriget kunde en arbetare tjäna 3 mark per dag. Men dessa pengar hade en tydlig klang, med dem gick det att köpa något. Idag får arbetarna (jag vet inte exakt) 20 eller 30, 40 eller 50 mark per dag, men de får inte särskilt mycket för dem. Det brukade förvisso finnas en tysk kejsare, men i gengäld visste man att man inte skulle bli dödad på gatan om man strejkade. I allra värsta fall kastades man i fängelse. Men idag kan man bli skjuten om man tar en promenad som en av republikens fria medborgare. Denna brist på stabilitet rubbar den mest orubbliga arbetares jämvikt. Det är en revolutionär motor. Det hördes anmärkningar här om att både teserna och jag bara riktade in oss på konflikten mellan England och USA, och bortsåg från alla andra konflikter. Det är helt fel. Teserna behandlar helt klart och specifikt allt det som togs upp av Koenen⁷ angående relationerna mellan Frankrike och Tyskland. Till och med den nyligen inträffade kapitulationen och allt som hängde samman med den behandlas på sidan 8. Där står det:

Tysklands kapitulation i maj månad i krigsskuldfrågan är dock en tillfällig seger för England och ger det garanti för Centraleuropas fortsatta ekonomiska förfall utan att likväl utesluta Frankrikes besättande av Ruhrområdet inom den närmaste tiden.

I princip allt som kamrat Koenen sa har redan sagts i teserna. När det gäller frågan om den internationella politiken kan vi givetvis inte rikta all vår uppmärksamhet mot det annalkande år 1924. Vi måste med öppna ögon möta alla eventualiteter, vi måste studera de dagliga händelserna och förbereda oss energiskt. Och jag tror att det är just på de internationella relationernas område som vi har de bästa framtidsutsikterna framför oss när det handlar om att dra proletariatet till vår sida. Vad är viktigast. För att kunna erövra makten och ledningen måste man först erövra proletariatet. Vilken är Andra och Två-och-en-halvte internationalernas åsikt i denna fråga? Jag måste uppmärksamma er på ett mindre exempel, debatten mellan *Vorwärts* [de tyska socialdemokraternas tidning] och den belgiska tidningen *Le Peuple*. Jag vet inte om denna kontrovers har utnyttjats på ett nöjaktigt sätt i Tyskland. Denna debatt mellan två partitidningar som tillhör samma Andra international om den brännande och avgörande frågan om de tyska krigsskadestånden är i allra högsta grad lärorik för varje tysk, belgisk och fransk arbetare. Samtidigt som Briand hotade att ockupera Ruhrområdet ställde den belgiska gula socialistiska blaskan *Le Peuple* följande fråga till sina tyska kamrater:

Vi har sett, skrev *Le Peuple*, hur modigt de tyska arbetarna agerade under Kappkuppens dagar. Varför är de tysta nu? Varför uttrycker inte arbetarorganisationerna från alla delar av Tyskland sin tydliga vilja att förhindra en ockupation av Ruhrområdet och att den ställs under militär kontroll?

Det betyder: eftersom min regering, den belgiska – tillsammans med den franska – kommer att

⁷ **Koenen** var en av det tyska kommunistpartiets ledare och delegat vid den tredje kongressen.

krossa er, de tyska arbetarna, om er regering slarvar med betalningen av de fastslagna krigsskade-
ständen till den franska regeringen, så följer att det är er plikt, tyska arbetare, att göra revolution mot
er borgarklass och tvinga den att betala krigsskadestånden så inte min borgarklass tvingas krossa er.
[Skratt.] Detta är som att förvandla den revolutionära plikten till en fotboll och sparka kring den
som clownen på cirkus. Det är er plikt att underkasta er borgarklass under min så att inte jag tvingas
gå till krig mot din. [Applåder.]

Som svar på detta skrev *Vorwärts*:

Alla dessa frågor returnerar vi helt och fullt till de belgiska arbetarorganisationerna. Det är trots
allt inte våra arméer som måste förhindras att rycka fram.

Det sägs av samma *Vorwärts* och samma socialdemokratiska ledare som på sin tid stödde Brest-
Litovskfördraget. Man kan bara tala om dessa kräk inför den belgiska och franska och även den
tyska arbetarklassen med en hundpiska i handen.

Kamrater, revolutionen rör sig längs tre strömfåror, och kamrat Roy påminde oss om en av dem.
Den första stora fåran för revolutionens utveckling är det döende Europa. Europas, och framförallt
Storbritanniens, samhälleliga jämvikt har alltid grundat sig på Storbritanniens och Europas domine-
rande ställning i världen. Denna överlägsenhet är för alltid borta. Det kan ske svängningar. Men
Europas övermakt tillhör det förflutna, och det gör också både den europeiska borgarklassens och
det europeiska proletariats överlägsenhet. Det är revolutionens första stora strömfåra.

Den andra är USA:s febrila utveckling. Här har vi ett mäktigt och feberaktigt uppsving som har
skapats av förhållanden som aldrig kan stabiliseras eller upprepas, med andra ord ett uppsving som
oundvikligen måste följas av en djup kris och en djup depression. Dessa upp- och nedgångar, denna
stora nations, detta stora samhälles, aldrig tidigare skådade upp- och nedgångar är en mäktig revolu-
tionär faktor, och det är inte alls uteslutet att USA:s revolutionära utveckling idag skulle kunna ske i
ett verkligt amerikanskt tempo.

Den tredje strömfåran – kolonierna. Under kriget, när länderna i Europa var avskurna från världs-
marknaden, utvecklades kolonierna mycket kraftfullt i kapitalistisk riktning. Det var inte av någon
särskilt stor ekonomisk betydelse för världsmarknaden. De indiska, kinesiska och japanska kapita-
lismerna spelar inte någon avgörande eller framträdande roll på den. Men för Japans, Kinas och
Indiens revolutionära utveckling spelar verkligen kapitalismens utveckling, den utvecklingsnivå den
redan har uppnått, en avgörande roll. I Indien finns det ett underutvecklat proletariat. Men Rysslands
moderna historia visar vilken viktig roll proletariatet kan spela i ett sådant land med halvt feudala
förhållanden inom jordbruket. Proletariatet kommer att spela en roll där som inte alls står i
proportion till det stadium som den kapitalistiska utvecklingen befinner sig i eller ens till arbetarnas
numerära styrka. Ty bönderna i Indien eller Kina har inga andra möjligheter, inget annat kraftsam-
lingscentrum, än ett ungt proletariat som kan kämpa. Så kampen i kolonierna är den revolutionära
rörelsens tredje viktiga strömfåra. De får inte ställas mot varandra, ty rörelsen rör sig parallellt längs
alla de tre strömfåror och påverkar hela tiden varandra ömsesidigt. Och det går inte på förhand att
säga när rörelsen kommer att skärpas i den ena eller den andra. Men allmänt sett verkar de objektiva
förhållandena, historiens automatiska element, alldeles utmärkt till vår fördel. Jag hoppas inte – som
så många kamrater fruktar – att den subjektiva faktorn hålls tillbaka eller tystas ner, varken i verk-
ligheten eller i mitt tal, utan tvärtom att de objektiva revolutionära faktorerna arbetar hand i hand
med de subjektivt revolutionära, och att båda två tillsammans kommer att utföra ett utmärkt arbete.

Det har ställts förslag att kongressen ska remittera tillbaka teserna till kommissionen. Givetvis måste
kommissionen gå igenom teserna igen och revidera dem i ljuset av den diskussion som har ägt rum
här. Men jag ber ändå kongressen att accepterar teserna i princip, som en grund, innan de skickas

tillbaka till kommissionen. [Stormande applåder.]
(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)